

УДК 378.015.62

ДОСЛІДЖЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ ІДЕЯМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

І. О. Солошич

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, 39600, м. Кременчук, Україна. E-mail: ecol@kdu.edu.ua

В. В. Підліснюк

Університет Матея Бела, м. Банська Бистриця
вул. Тайовського, 40, 97401, м. Банська Бистриця, Словачка Республіка

Досліджено стан обізнаності ідеями сталого розвитку суспільства в контексті екологічних проблем. За результатами анкетування студентів технічних та екологічної спеціальностей виявлено їх відношення до тенденцій екологічного розвитку суспільства й держави в нашій країні та регіоні.

Ключові слова: ідеї сталого розвитку, екологічні проблеми, студенти технічних та екологічних спеціальностей.

STUDY RAISING IDEAS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIETY IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL PROBLEMS

I. A. Soloshich

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
vul. Pershotravneva, 20, 39600, Kremenchug, Ukraine. E-mail: ecol@kdu.edu.ua

V. V. Pidlisnyuk

University of Matej Bel in Banská Bystrica
vul. Tajoského, 40, 97401, Banská Bystrica, Slovak Republic

The state of awareness ideas of sustainable society development in the context of environment problems was investigated. By the results of questioning students of technical and environmental specialties was found their attitude rolled trend to environmental development of society and state in our country and region.

Key words: the idea of sustainable development, environmental issues, students of technical and ecological disciplines.

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСВЕДОМЛЕННОСТИ ИДЕЯМИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА В КОНТЕКСТЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ

И. А. Солошич

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская 20, 39600, г. Кременчуг, Украина. E-mail: ecol@kdu.edu.ua

В. В. Пидлиснюк

Университет Матея Бела, г. Банска Быстрица
ул. Тайовского, 40, 97401, г. Банска Быстрица, Словацкая Республика

Исследовано состояние осведомленности идеями устойчивого развития общества в контексте экологических проблем. По результатам анкетирования студентов технических и экологической специальностей выявлено их отношение к тенденциям экологического развития общества и государства в нашей стране и регионе.

Ключевые слова: идеи устойчивого развития, экологические проблемы, студенты технических и экологических специальностей.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Прагнучи підкорити природу і панувати над нею, людство індустріальної доби створило ситуацію, коли опинилося на порозі екологічної катастрофи.

Парникові ефекти, озонові дірки, кислотні дощі, забруднення Світового океану, нестача питної води і продуктів харчування, сировинні й енергетичні кризи – всі ці проблеми постали у ХХІ-му сторіччі. Екологічні проблеми стали глобальними.

Актуальність досліджень взаємин людини і природи полягає, передусім, у необхідності вироблення нової екологічної свідомості у людей, найважливішою прикметою якої має стати не ідея підкорення людиною природи, а ідея сталого розвитку за рахунок екологізації моральної свідомості і моральної поведінки [1].

льства означає поступове з'єднання в єдину самоорганізуючу систему економічної, екологічної і соціальної сфер діяльності [2].

Дослідження різних аспектів взаємовідносин людини і природи належать сучасним ученим: В. Шинкарук (світоглядна складова природоперетворення); С. Кримський, М. Тарасенко (духовні та технологічні аспекти взаємозв'язку між людиною і природою, суспільством і природою); В. Крисаченко (дослідження екологічної культури й екологічної антропології); М. Кисельов (аналіз становлення екології як науки та її міждисциплінарного змісту); А. Толстоухов (розробка питань екологічно безпечного розвитку людства); В. Пашенко (дослідження питань сталого розвитку); О. Салтовський (розробка питань екологічної освіти) та ін.

Формулювання нової стратегії розвитку суспі-

Метою даної роботи є дослідження обізнаності ідеями сталого розвитку суспільства в контексті екологічних проблем.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Для дослідження обізнаності ідеями сталого розвитку суспільства в контексті екологічних проблем визначено як доцільний метод анкетування, що дозволяє отримувати достовірну та компетентну інформацію [3].

У педагогіці понині відсутнє стандартне вирішення щодо визначення кількості учасників педагогічного дослідження. Межі вибіркової сукупності коливаються в інтервалах від 300 до 3000 одиниць спостереження [4]. Основна вимога до учасників експерименту полягає в необхідності їх вибору такою кількістю, щоб вона була репрезентативною (представницькою).

Згідно з існуючими методичними розробками [4] при проведенні експертного оцінювання важливо вірно підібрати респондентів. У деяких випадках краще працювати з фахівцями однієї професії, в інших – більш ефективним є опитування людей з широким профілем спеціалізації або зовсім різних професій.

Дослідження обізнаності ідеями сталого розвитку суспільства в контексті екологічних проблем проводилося протягом 2008-2010 рр. із 1346 студентами технічних та екологічної спеціальностей. Розроблено анкету, що містила 11 питань (у дужках наведено варіанти відповідей):

1. Чи є для Вас цікавими тенденції екологічного розвитку суспільства й держави в нашій країні та регіоні? (%)? (дуже цікавлюся, цікавлюся, час від часу, не цікавлюся)

2. Чи вважаєте Ви, що розвиток України сьогодні ставить під сумнів можливість майбутніх поколінь задовольнити свої потреби? (так, не ставить, важко відповісти)

3. Чи існує на даний момент офіційна стратегія екологічного розвитку України? (ні, не існує, так, існує, важко відповісти)

4. Для створення стратегії розвитку України необхідно – опиратися на досвід країн ЄС, опиратися на досвід колишніх радянських республік, опиратися винятково на свій досвід?

5. Як Ви вважаєте, на чю думку повинні опиратися плани стратегічного розвитку України в цілому (вибрати до 2 відповідей)? (на думку органів влади, політичних партій, на думку експертів-учених, на думку населення)

6. Як ви вважаєте, економіка України на даний момент – розвивається, не розвивається, деградує?

7. Чи можливий розвиток економіки в Україні без шкоди для екології (можливий, скоріше неможливий, неможливий)?

8. Яким є екологічний стан в Україні, регіоні/області, місті? (негативний, позитивний, затрудняюсь відповісти).

9. Назвіть екологічні проблеми, що вимагають негайного втручання (до 2 варіантів відповідей).

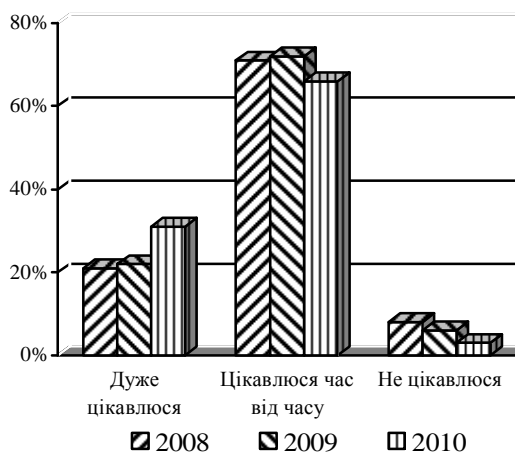
10. Чи достатньо Вам інформації про екологічний стан в Україні, регіоні/області, місті? (так, ні).

11. З яких джерел Ви найчастіше одержуєте інформацію про екологічний стан?

З урахуванням сучасних вимог до конструювання анкетного опитування запитання складено наступним чином: в одних запропоновані варіанти є взаємовиключними, коли респондент міг обирати тільки один із них (питання № 1–6, 8–10), а питання № 7, 11 – взаємодоповнююче (можна обирати кілька варіантів відповідей). Як досліджувані матеріали використано письмові відповіді на поставлені запитання.

Аналіз відповідей на перше запитання дозволяє зробити висновок, що протягом 2008–2010 років спостерігається зростання цікавості студентів до тенденцій екологічного розвитку суспільства й держави в нашій країні та регіоні (рис. 1).

Позитивною тенденцією є зростання зацікавленості питаннями екологічного розвитку в країні та регіоні студентами як екологічних, так і технічних спеціальностей.

а)

б)

Рисунок 1 – Зацікавленість тенденціями розвитку суспільства й держави респондентами:

а) відповідь студентів технічних спеціальностей;
б) відповідь студентів екологічної спеціальності

Друге запитання стосувалося можливості майбутніх поколінь при сучасному розвитку України, в майбутньому, задовольнити свої потреби.

Серед наданих відповідей в середньому за роками 96% студентів технічних і 95% екологічних спеціальностей, нажаль, дали відповідь – «Так, ставити».

Статистика відповідей виявила, що переважна більшість майбутніх екологів (у середньому 74%) вважає, що на даний момент існує офіційна екологічна стратегія розвитку України, тоді як майбутні інженери (у середньому 51%) вважають, що вона відсутня (рис. 2).

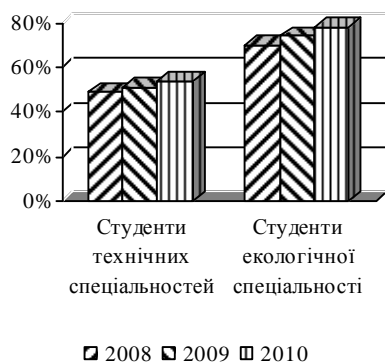

Рисунок 2 – Відповідь респондентів на питання: «Чи існує на даний момент офіційна екологічна стратегія розвитку України?»

Більшість студентів при створенні плану стратегічного розвитку України пропонує спиратися вивчаючи на свій досвід і країн ЄС.

П'яте питання виявляло, на чію думку повинні опиратися плани стратегічного розвитку України в цілому, причому серед наведених варіантів відповідей анкетовані могли обирати дві позиції (рис. 3): студенти-екологи вважають, що – на думку органів влади, політичних партій – 29% та 71% – на думку експертів-учених, тоді як студенти технічних спеціальностей – 40% та 60% відповідно. Просліджується динаміка зростання довіри до науковців.

Рисунок 3 – Динаміка відповідей студентів, хто повинен розробляти плани стратегічного розвитку суспільства

Шосте запитання визначає знання респондентів щодо розвитку економіки України на даний момент. У своїй більшості (67% – технічних спеціальностей, 71% екологічних спеціальностей) вони вважають, що економіка України на даний момент не розвивається, а деградує (рис. 4).

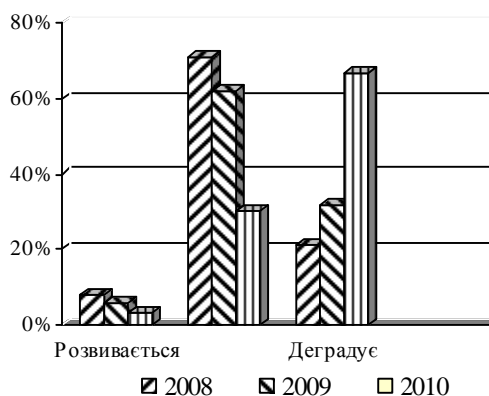

Рисунок 4 – Відповідь респондентів щодо розвитку економіки України:

- а) відповідь студентів технічних спеціальностей;
- б) відповідь студентів екологічної спеціальності

Наступне запитання відображає проекологічну поведінку майбутніх інженерів. Розвиток економіки в Україні без шкоди для екології є можливий для 34% респондентів технічних спеціальностей, скоріше неможливий – 45%, тоді як 87% студентів екологічних спеціальностей вважають неможливим (рис. 5).

Рисунок 5 – Відповіді студентів на питання: «Чи можливий розвиток економіки в Україні без шкоди для екології»

На питання: «Яким є стан екології в Україні, регіоні/області, місті» студенти технічних та екологічних спеціальностей дали відмінні друг від друга відповіді. Так, нажаль, тільки 4 і 15% студентів відповідно технічних та екологічних спеціальностей вважають екологічний стан в Україні, регіоні та місті позитивним, тоді як 66 і 73% – негативним. 30%

студентів технічних спеціальностей затрудняються охарактеризувати екологічний стан довкілля, що свідчить про їх недостатню обізнаність стосовно даного питання (рис. 6):

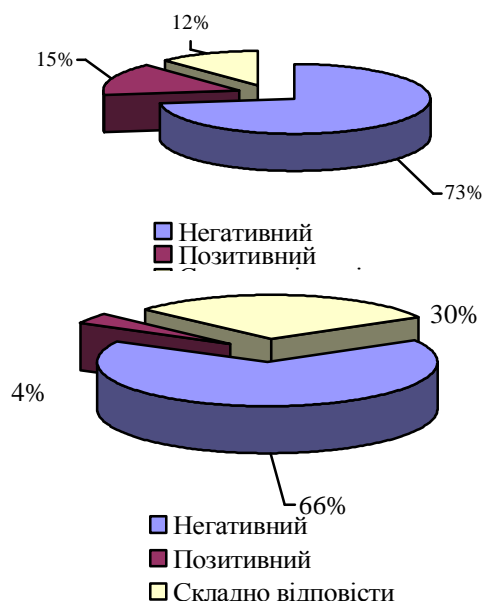

Рисунок 6 – Відповідь студентів на питання про стан екологічної ситуації в Україні:

- а) відповідь студентів технічних спеціальностей;
б) відповідь студентів екологічної спеціальності

Слід зазначити, що серед проблем, які є першочерговими, такими, що вимагають негайного втручання (до двох варіантів відповідей), більшість респондентів визначили проблеми екології та економічного розвитку України, регіону, міста.

На завершення пропонувалось запитання: «Чи достатньо Вам інформації про стан екології в Україні, регіоні/області, місті?». Важливо зазначити, що студентам технічних спеціальностей не достатньо інформації про стан екології в Україні, регіоні або області. У 2008 р. 23% відповіли, що їх екологічна інформація не цікавить, тоді як у 2010 – лише 4%. 100% студентів-екологів вважають себе достатньо екологічно інформованими. Найчастіше студенти одержують екологічну інформацію та інформацію про сталий розвиток України: у 2008 р. – з телебачення (41%), преси (29%), Інтернет (28%), інше (2%), а в 2010 р. – з телебачення (32%), преси (18%), Інтернет (48%), інше (1%).

Ми пов'язуємо такі результати анкетування недоробками не лише в ході навчального процесу (не в повному обсязі використовуються можливості загальноосвітніх, соціальних дисциплін, виробничої практики для освіти сталого розвитку), але й прогалинами у виховній роботі.

ВИСНОВКИ. Дослідження обізнаності ідеями сталого розвитку суспільства в контексті екологічних проблем дозволило зробити наступні висновки:

– перш за все, університетам необхідно визначити власні завдання з нинішніх і майбутніх потреб суспільства, тому що вища освіта має найважливіше значення для досягнення необхідного рівня сталого (екологічно безпечного, економічного і соціального) розвитку;

– необхідно інтегрувати ідеї сталого розвитку в

усі відповідні навчальні дисципліни та ввести в навчальний процес на всіх спеціальностях дисципліну «Стратегія сталого розвитку»;

– освіта для сталого розвитку повинна сприяти розумінню суті глобальних, регіональних, національних і місцевих екологічних проблем шляхом приділення основної уваги не тільки дії на навколишнє середовище, але й соціально-економічним наслідкам, розглядаючи як природно, так і антропогенно змінене навколишнє середовище;

– необхідною умовою освіти для сталого розвитку є підготовка педагогічних кадрів нової генерації, які б могли забезпечити зміцнення зв'язків між природничими, економічними, політичними і суспільними науками в рамках як міждисциплінарних, так і спеціалізованих досліджень;

– постає необхідність впровадження науково-освітніх проектів і застосування активних методів навчання, орієнтованих на набуття студентами відповідних знань про сталий розвиток.

На наш погляд, необхідно проводити обмін результатами наукових досліджень і розробок стосовно обізнаності ідеями сталого розвитку суспільства в контексті екологічних проблем на місцевому, регіональному і глобальному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

- Лисенко С.А. Особистісний аспект якості освіти. Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. пр. – Харків: Нормальні ціни, 2009. – Вип. 5. – С. 135–141.
- Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України // Законодавчі акти України з питань освіти: Збірник – К.: Парламент. вид-во, 2004. – С. 23.
- Теория и практика педагогического эксперимента / Под ред. А.И. Пискунова, Г.В. Воробьева. – М.: Педагогика, 1989. – 208 с.
- Беспалько В.П. Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия). – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «Модэк», 2002. – 352 с.

REFERENCES

- Lisenko S.A. The Personality aspect of education quality. Problems of engineer-pedagogical education: Zb. sciences. pr. – Kharkiv: Normal prices, 2009. – № 5. – P. 135–141 [in Ukrainian].
- About the National doctrine of development of education: A decree of President of Ukraine // Legislative acts of Ukraine on questions education: Collection – K.: Parliament. 2004. – P. 23 [in Ukrainian].
- Theory and practice of pedagogical experiment / red. A.I. Piskunova, G.V. Vorob'eva. – M.: Pedagogics, 1989. – 208 p. [in Russian].
- Bespal'ko V.P. Education and teaching with participation computers (pedagogic of the third millennium). – M.: Published of the Moscow psychology – social institute; Voronezh: Izd-vo of NPO «Modek», 2002. – 352 p. [in Russian].

Стаття надійшла 18.04.2011.
Рекомендована до друку
д.б.н., Никифоровим В.В.